

**İMAM HATİP
LİSELERİNDE
EĞİTİM VE
ÖĞRETİM**

**İMAM-HATİP
LİSELERİNDE
EĞİTİM ve ÖĞRETİM**

DEĞERLER EĞİTİM MERKEZİ

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak Değerler Eğitimi Merkez,
Yayınlarına Aittir.

ISBN : 975-6324 11-2

Kitabın Adı

İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim

Yayına Hazırlayan

Mahmut Zengin

Dizgi – Mizanpaj

DEM

Kapak Tasarım

Kenan AĞIRMAN

Baskı

KARMAT

Kale İş Merkezi No: 51 Davutpaşa/ Topkapı

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A.Ş. Organizasyonudur.

1. Basım

2005

İsteme Adresi

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye / İstanbul

Tel : (0212) 513 43 41 – 513 03 09

Faks : (0212) 522 46 02

www.degerleregiti.org

e-mail: info@degerleregiti.org

**İMAM-HATİP
LİSELERİNDE
EĞİTİM ve ÖĞRETİM**

İstanbul 2005

İmam-Hatip liselerinde eğitim ve öğretim / Mahmut Zengin (yay.haz.) .--
1.bs .— İstanbul: Dem yayınları, 2005

530 s.; 21,5 cm.

ISBN: 975-

1. İmam Hatip Liseleri; 2. Türkiye_Eğitim ve Öğretim; 3. İslâm Dini_Eğitim ve Öğretim

377.97 DC20

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....11

AÇILIŞ KONUŞMALARI

<i>Ahmet ŞİŞMAN</i>	13
<i>Hasan Hüseyin BAYSAL</i>	17
<i>Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU</i>	21
<i>Dr. Tayyar ALTIKULAÇ</i>	25

I. OTURUM

İMAM HATİP LİSELERİNİN DÜNYÜ, BUGÜNÜ, GELECEĞİ

İmam Hatip Liselerini Yeniden Tartışmak.....35

Doç. Dr. İsmail KARA

**Teoloji Birikimimizin Modern Kaynakları: İmam Hatip
Liseleri Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım**.....45

Yrd. Doç. Dr. Necdet SUBAŞI

Değerlendirmeler.....61

II. OTURUM

ÖĞRENCİ ve AİLELERİ ile İMAM HATİP LİSELERİ

İmam Hatip Lisesi Öğrenci ve Ailelerinin Psikolojik ve Sosyolojik Durumları: “Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne Baba Rollerini Projesi” Örneği	73
<i>Prof. Dr. Halis AYHAN</i>	
Ailelerin Okul Tercihlerini Etkileyen Faktörler: İmam Hatip Liseleri Örneği	79
<i>Dr. Halil EKŞİ</i>	
İmam Hatip Liselerindeki Din Eğitimi ve Dindarlık Yansımaları	97
<i>Dr. Ahmet ONAY</i>	
Değerlendirmeler	113

III. OTURUM

İMAM HATİP LİSELERİ MESLEK DERSLERİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI, ÖZEL ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ ve DERS MATERYALLERİ

1) Kur'an-ı Kerim ve Tefsir Dersleri

İmam-Hatip Liseleri Kur'an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri Üzerine Düşünceler	125
<i>Yard. Doç. Dr. Fatih ÇOLLAK</i>	
İmam Hatip Liseleri Tefsir Dersi Müfredatı ve Ders Materyalleri	137
<i>Yrd. Doç. Dr. Abdülhamit Birışık</i>	
Müzakereler	163

2) Fıkıh ve Temel Dini Bilgiler Dersleri

**İmam Hatip Liselerinde Okutulan Temel Dinî Bilgiler ile
Fıkıh Dersi Programındaki Amaç ve Konuların Program
Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi.....189**

Doç. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

İmam-Hatip Liselerinde Fıkıh ve Temel Dinî Bilgiler Dersleri211

Yrd. Doç. Dr. Murtaza BEDİ

Müzakereler.....227

Değerlendirmeler.....241

3) Hadis, Siyer ve İslam Tarihi Dersleri

**Siyer ve İslâm Tarihi Müfredat Programları ve Ders Kitapları
Üzerine Bazı Mülahazalar.....243**

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

İmam Hatip Liseleri Hadis Ders Kitabı Üzerine261

Prof. Dr. M. Hayri KIRBAŞOĞLU

Müzakereler.....267

Değerlendirmeler.....275

4) Kalam Dersi

İmam Hatip Liselerinde Kalam Dersi Öğretimi279

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ

**İmam Hatip Liselerinde Okutulan Kalam Dersi Programının
Amaç ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi.....289**

Doç. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Müzakereler.....311

Değerlendirmeler.....325

5) Dinler Tarihi Dersi

İmam-Hatip Liselerinde Dinler Tarihi Öğretimi.....333
Doç. Dr. Recep KAYMAKCAN

Dinler Tarihi Dersi: Amaç, Yöntem, Muhteva ve İşlenişi.....353
Doç. Dr. Mahmut AYDIN

Müzakereler.....367
Değerlendirmeler.....379

6) Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi

İmam Hatip Liselerinde Hitabet ve Meslekî Uygulama383
Prof. Dr. İsmail Lütfü Çakan

İmam Hatip Liseleri Hitabet ve Meslekî Uygulama Dersleri
Değerlendirmesi391
Prof. Dr. Fahri Kayadibi

Müzakereler.....401
Değerlendirmeler.....418

7) Arapça Dersi

İmam Hatip Lisesi Arapça Ders Programı Uygulamalarıyla
İlgili Sorunlar.....429
Doç. Dr. Mehmet Zeki AYDIN

Müzakereler.....457
Değerlendirmeler.....493

IV. OTURUM

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Kur'ân-ı Kerim ve Tefsir Dersi Sonuç ve Değerlendirmeleri.....505

Prof. Dr. Suat YILDIRIM

**Fıkıh ve Temel Dini Bilgiler Dersi Sonuç ve
Değerlendirmeleri509**

Prof. Dr. Mehmet ERDOĞAN

**Hadis, Siyer ve İslam Tarihi Dersi Sonuç ve
Değerlendirmeleri513**

Prof. Dr. Mustafa FAYDA

Kelam Dersi Sonuç ve Değerlendirmeleri519

Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU

Dinler Tarihi Dersi Sonuç ve Değerlendirmeleri523

Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

**Hitabet ve Meslekî Uygulama Dersi Sonuç ve
Değerlendirmeleri527**

Prof. Dr. H. Mahmut ÇAMDİBİ

Arapça Dersi Sonuç ve Değerlendirmeleri529

Prof. Dr. A. Turan ARSLAN

SUNUŞ

Türk eğitim sistemi içerisinde örgün olarak eğitim-öğretim yapan okullardan birisi olan İmam Hatip liseleri, belki de üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan kurum olma özelliği taşımaktadır. Ancak İHL konusundaki bu tartışmalar, genelde çok spekülâtif, tek taraflı, ön yargılı, bilimsel olmayan özellikler taşımaktadır. İmam Hatip liselerine ilişkin tartışmalar siyasal ve ideolojik bir boyut kazanmıştır.

İHL'lerin toplumu bütünleştirme noktasında gördüğü işlevlerini daha iyi yerine getirebilmesi için bu okulların, sağduyu ile gerginliklere ve karışıklıklara yol açmadan objektif olarak ele alınması, eksik ve aksayan yönlerinin giderilmesi gerekmektedir. İHL'ler üzerinde yürütülen tartışmalar, bu okullarının varlıkları ile ilgili değil de, verdiği eğitim-öğretimin nitelikleri noktasında olduğu takdirde son derece önemli bir açılım sağlanacaktır. Çünkü bu okulların varlıklarını tartışmak, toplumsal talepleri ve gerçekleri görmemek ve eğitim-öğretim hakkına engel olmak gibi gerginlik yaratan sonuçlar doğurmaktadır.

Din, fitri bir duygudur. Bu duygunun tanınmaması, reddedilmesi ve bastırılması mümkün değildir. Üstelik bu duygu, o kadar güçlüdür ki, eğitilmediği zaman insanlar için zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeple, din eğitiminin sağlıklı, planlı ve programlı bir şekilde formasyon sahibi kişiler tarafından verilmesi en doğru çözüm yolu olarak gözükmektedir. Ülkemizde beklentilere cevap verecek düzeyde din eğitiminin verildiği en önemli eğitim kurumu İmam Hatip liseleridir. Öyle ise tartışmaların yürütüldüğü mecrâ, bu okulların varlıkları ile ilgili değil, eksiklerinin giderilip daha nitelikli insanlar yetiştiren kurumlar olma yönünde olmalıdır.

Kişiler ve kurumlar, yaşanan gelişmelerle birlikte kendilerini geliştirir ve yenilerler. Bu yenilenmede ortaya çıkan ihtiyaçlar ve talepler de dikkate alınmak durumundadır. İHL'ler açıldığı ilk günden itibaren gelişimini sürdürerek bu talep ve ihtiyaçları karşılama noktasında ciddi bir işlev görmüştür ve görmeye de devam etmektedir. İHL'lerin bu işlevlerini daha iyi yerine getirebilmesi için objektif ve talepleri karşılayacak şekilde yeniden ele alınması ve sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.

Bu amaçla 6-7 Aralık 2003 tarihinde Değerler Eğitimi Merkezi tarafından gerçekleştirilen *İmam Hatip liselerinde Eğitim ve Öğretim* konulu çalışma toplantısında İmam Hatip liseleri teorik ve pratik çerçevede ele alınmıştır. Dört oturum halinde gerçekleştirilen çalışma toplantısının birinci oturumunda *İmam Hatip liselerinin Dünü, Bugünü, Geleceği*, ikinci oturumunda *Öğrenci ve Aileleriyle İmam Hatip liseleri*, üçüncü oturumda *İmam Hatip liseleri Meslek Dersleri Öğretim Programları, Özel Öğretim Yöntemleri ve Ders Materyalleri* konuları ele alınmış, dördüncü oturumda ise *Sonuç ve Değerlendirmeler*'e yer verilmiştir.

Tebliğ, müzakere ve değerlendirmelerde dile getirilen fikirler ve üslup tamamen tebliğci ve müzakerecilerle ait olup, yazılı metinler ve irticali katkılar yeniden gözden geçirilmiş, üslup ve imla olarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Toplantıda ortaya çıkan bütün fikrî değerlendirmeler bu kitapta bir araya getirilmiştir.

Din eğitimi ve öğretimi literatürüne önemli katkı sağlayacağını düşündüğümüz bu çalışmanın faydalı olmasını diliyor, toplantı çalışmasından bu eserin çıkmasına kadar geçen süreçte emeği olan herkese teşekkür ediyoruz.

Mahmut Zengin
Değerler Eğitimi Merkezi
İstanbul 2005

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Ahmet ŞİŞMAN

Ensar Vakfı

Mütevelli Heyeti Başkanı

Muhterem Bilim Adamları, Muhterem Davetliler,

Değerler Eğitimi Merkezi'nin düzenlemiş olduğu "İmam Hatip lisele-
rinde Eğitim ve Öğretim" konulu çalışma toplantısına hoş geldiniz. Hepinizi
saygıyla selamlıyorum. Bu, Değerler Eğitimi Merkezi'nin yapmış olduğu
üçüncü çalışma toplantısıdır. Birinci toplantıda genel olarak Türkiye'deki
din eğitiminin durumu ele alınmıştır. İkinci toplantıda Din Kültürü ve Ahlâk
Bilgisi dersleri değerlendirilmiştir. Bu üçüncü toplantıda da İmam Hatip lise-
lerinde eğitim ve öğretimi değerlendirmiş olacağız. Değerler Eğitimi Merke-
zi'nin bu tür çalışmaları yaklaşık üç aylık periyotlar halinde devam edece-
ktir. Kasım 2004'te Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu gerçekleştirecektir.

Bugün üzerinde duracağımız konu, bir eğitim kurumu olarak Türki-
ye'de kendisinden en fazla söz ettiren İmam Hatip liseleridir. İmam Hatip li-
selerinin hem lehinde hem de aleyhinde önemli çalışmalar yapılmış ve
İHL'ler bu çalışmaları yansıtan çeşitli tasarruflara muhatap olmuştur. İmam
Hatip liseleri, Türkiye'de ortaöğretimin yaklaşık %3'ü ile %8'i arasında bir
kesimi zaman zaman ilgilendiren fakat muhtevası ile Türk halkının tamamı-
nı ilgilendiren bir konudur. Biz, bu açılış konuşmasında İmam Hatiplerle il-
gili olarak gerek tarihsel süreç, gerekse siyasi tasarruflar üzerinde durmak
istiyoruz. Çünkü bu okullar, her ne kadar çok değişik zamanlarda birtakım
engellemeler veya teşviklerle karşılaşmış olsalar da, artık bu okulları eğitim

sistemi içinde bir olgu olarak kabul ediyoruz. Üzerinde tartışmaktan ziyade, yani varlığıyla ilgili tartışmalardan ziyade, şu anda bu okulların müfredatları, öğrencileri, programları ve seviyelerinin nasıl yükseltileceği konularındaki çalışmaların yapılması gerektiğine inanıyoruz. Bu toplantıda da bunun üzerinde durmaya çalışacağız. Ancak İmam Hatip okulları ile ilgili şu anda mevcut bazı durumlar bulunmaktadır. Bunlarla ilgili kanaatlerimizi de kısaca belirtmek istiyoruz.

Malum olduğu üzere İmam Hatip liseleri ile ilgili olarak en önemli problem, bu okulların üniversiteye girişinde önünde bulunan puan engelleridir. Aslında hem Temel Eğitim Kanunu'nda hem de 8 yıllık kesintisiz ilköğretimle ilgili yasada İmam Hatip liselerinin yapılarında sadece lise olmaları yönüyle fazla bir değişiklik görülmemektedir. Aynı zamanda bu okulların niçin kurulduklarını, kuruluş amaçlarını belirleyen 1739 sayılı kanunda da İmam Hatip okullarının durumları şöyle tespit ediliyor: "Hem mesleğe hem de yüksek öğrenime hazırlayan programlar uygulayan eğitim kurumlarıdır." Yani İmam Hatip liselerinin üniversiteye öğrenci hazırlama özelliği halen devam etmektedir. Ancak bu, Yüksek Öğretim Kurumu'nun yaptığı birtakım tasarruflarla önlenmiştir. Bu tasarrufların indii olduğu kanaatindeyiz. Çünkü üniversiteye girişte bir ara 0,2- 0,5'lik bir puanlama varken şimdi 0,3-0,8'lik bir puanlama söz konusudur. Demek ki birileri bir süre sonra bu oranı tamamen ortadan kaldıracaktır, yükseltebilir veya alçaltabilir.

Şimdi bunlarla ilgili meselelerin de görüşülmesi gerekir. Ama biz bunları hem Yüksek Öğretim Kurumu açısından, hem de hükümet açısından birer idari tasarruf şeklinde görmekteyiz ve düzeltilmesi gereken bir haksızlık olarak mütalaa etmekteyiz. Zaten hükümetimiz de bununla ilgili bir kanun tasarısını şu anda meclise göndermiş bulunmaktadır. Ayrıca bu durum sadece İmam Hatip liselerinin bir problemi değil, aynı zamanda meslek okullarıyla da ilgili önemli bir problemdir.

Tabii mevcut durum tartışılıyor. Bu, meslek okullarını ne kadar ilgilendiriyor, İmam Hatip liselerini ne kadar ilgilendiriyor? Bir kesim diyor ki: "Meslek okullarını fazla ilgilendirmiyor, sadece İmam Hatip liselerini ilgilendiriyor." Bizim gözlemlerimize ve bu konuda araştırma yapmış bazı şahısların kanaatlerine göre, İmam Hatip liselerinin üniversiteye girişlerinin

önlenmesi pahasına Türkiye’de Meslek Okulları da üniversiteye giriş konusunda mağdur edilmektedir. Bu haksızlığın bir an önce düzeltilmesi gerekir.

İmam Hatiplerle ilgili tartışılan ikinci bir konu da, bunların isimlerinden başlayarak, acaba isimleri İmam Hatip lisesi mi olmalıdır? Meslek okulu mudur, değil midir? gibi tartışmaların varlığıdır. Fakat bu tartışmaların odağında şu var: Anayasamızın 24. maddesinde de belirtilen dinî bilgileri öğrenme hakkı nasıl uygulanacaktır? Temel eğitimde bu eğitimin devlet eliyle verilmesi halinde bu nasıl olacaktır? Yani vatandaşlar dinî bilgileri devlet eliyle, devlet denetiminde tatmin edecek bir şekilde öğrenmek istedikleri zaman bu nasıl yapılacaktır? sorusunun cevabı olarak ortada İmam Hatip liseleri bulunmaktadır.

Şu anda Millî Eğitimimizin dindar vatandaşlara takdim edebildiği, dinî bilgilerin de edinildiği eğitim kurumları İmam Hatip liseleridir. Eğer bunun dışında aynı yoğunlukta başka eğitim kurumları da dinî eğitim kurumları olarak takdim edilse, vatandaşlarımız bunları da tercih edebilir. Aslında vatandaşlarımızın İmam Hatip liseleri ile ilgili teveccühleri edilgen bir teveccühtür. Bu benim şahsi kanaatimdir. Bunun yerine ikame edilecek herhangi bir eğitim kurumu olmadığı müddetçe bu böyle devam edecektir. Bu yüzden İmam Hatip liselerini sadece bir meslek lisesi olarak görmekten ziyade dinî bilgilerin daha yoğunluklu verildiği, aynı zamanda yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan bir eğitimi kurumu olarak görmek de gereklidir.

Fakat şu anda özellikle bu konuda son yıllarda çok önemli tasarruflar olmuştur. Öğrencilerin büyük bir kısmı kıyım uğramıştır. Yaklaşık 400.000’in üzerindeki öğrenci özellikle üniversiteye girişte büyük mağduriyetlere uğramışlardır. Bu mağduriyetler yeni yeni düzeltilmeye başlanmıştır. Bu yüzden İmam Hatip liselerinin şu anda bu şekilleriyle bir süre devam ederek durumlarının normalleştirilmesi kanaatinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Ancak bu normalleşmeden ve daha uzun süreli çalışmalardan sonra İmam Hatip liselerinin mesleki formasyonlarıyla dinî bilgiler veren formasyonları belki ayrılabilir.

İmam Hatip liseleri ile ilgili bir konuya daha değinerek konuşmamı tamamlamak istiyorum. İmam Hatip liseleri dinî eğitim veren eğitim müesse-

seleri olmakla birlikte, İmam Hatip liselerinin metotları dinî değildir. Bu çok önemli bir konudur. Çünkü bazıları, İmam Hatip liselerini Kur'ân Kursları gibi, bazıları da medrese gibi kabul veya takdim ediyor. Bu tür yaklaşımlar objektif değildir. Böyle düşünen insanlara bunu anlatmamız çok önemli bir konudur.

İmam Hatip liselerindeki dinî dersler de dahil olmak üzere bütün eğitimin tarzı, modern eğitimidir. Dinî bir eğitim tarzı değildir. Bunun özellikle vurgulanması gerekir. Ayrıca bu liselerdeki %40 ve %60'lık kültürel ve dinî derslerin oranı şu ana kadar hep korunmuştur. Bundan sonra da korunması gerektiğini düşünüyoruz. Dinî dersler ve diğer dersler modern bir eğitim tekniği içinde verilmektedir. Üstelik ağırlıklı olan dersler kültür dersleridir. Bu ayrıştırmanın da hatırlatılmasında fayda olduğu kanaatindeyiz.

Bugünkü toplantımız bir çalışma toplantısıdır. Biz daha ziyade, bu konuların üzerinde uzmanlarının çalışmasını ve tartışmasını uygun görüyoruz. Bu konuları halka dönük bir çalışma haline getirmekten mümkün olduğu kadar sakınmaya gayret ediyoruz. Din eğitimi ve İmam Hatiplerle ilgili konuların popülist yaklaşımlardan ziyade ilmî çalışmalarla yerine oturtulacağı kanaatindeyiz. Biz bu çalışmamızla belki açılıştan ve genel konuşmalardan sonraki kısmıyla daha etkili bir çalışma olacağını düşünüyoruz. Böylece şu ana kadar yapılanların yanında bir kere daha İmam Hatip liselerini dersleriyle, müfredatıyla ele alıp değerlendirme imkânı bulacağız.

Konuşmama son verirken öncelikle davetimize icabet eden Sayın TBMM Millî Eğitim Komisyonu Başkanı Dr. Tayyar Altıkulaç hocamıza, Diyanet İşleri Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'na ve benim de İmam Hatip lisesinden hocam olan Sayın Prof. Dr. Beyza Bilgin hocamıza huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca toplantımıza katılan diğer hocalarımıza da ayrı ayrı saygılarımı sunuyorum. Bu çalışmamızın memleketimiz için, dinimiz için ve insanlık için hayırlara katkıda bulunmasını temenni ediyorum. Hürmetlerimle...